

ZOFIA PŁOCICA

* 14 V 1908, Brzeżany

† 19 XII 1985, Olsztyn

Życiorys¹

Urodziłam się dnia 14. maja 1908 roku w Brzeżanach² w wojew. tarnopolskim. Rodzice moi – mieszczanie, zajmujący się gospodarstwem rolnym – pracowali bardzo ciężko, by móc wychować i wykształcić pięcioro dzieci, dając im średnie wykształ-

¹ Dane o Zofii Płocicy są zebrane w Archiwum Państwowym w Olsztynie w teczce o numerze AP 1247/35217. W pogrubionym nawiasie kwadratowym wskazuję na numer strony dokumentu w tej teczce. Dwustronicowy życiorys został napisany odręcznie przez Zofię Płocicę zielonym atramentem i był zapewne załącznikiem do „Ankiety personalnej” z 30 III 1953 [49-55]. Zachowuję pisownię oryginalną. Wszelkie uzupełnienia w nawiasach kwadratowych i przypisy pochodzą ode mnie. Dziękuję Pani dr Dominice Agacie Myślak (UWM Olsztyn) za pomoc w zebraniu materiału archiwalnego.

² Brzeżany (ukr. Бережани, *Bereżany*) – niewielkie miasto w Ukrainie, w obwodzie tarnopolskim, w rejonie tarnopolskim, nad rzeką Złotą Lipą. Po rozbiorach Polski do 1918 roku Brzeżany znajdowały się w granicach zaboru austriackiego do 1918 roku. Od 15 III 1923 do 16 VIII 1945 miasto należało do II RP. W Brzeżanach urodziło się wielu znanych Polaków, m.in.: filolog Aleksander Brückner, politolog Zbigniew Brzeziński, komediopisarz Antoni Cwojdziański, Marszałek Polski Edward Śmigły-Rydz.

cenie. Pierwsza wojna imperialistyczna³ przeszkodziła mi w normalnym uczeniu się, toteż dopiero od r. 1918 zaczęłam chodzić do 7dmio klas.[owej] szkoły powszechnej żeńskiej, którą ukończyłam w r[.] 1924 w tempie przyspieszonym. W tymże roku zostałam przyjęta do państw.[owego] seminarium nauczycielskiego żeńskiego w Brzeżanach, które ukończyłam w r[.] 1927. W tymże roku zostałam od września nauczycielką 1dno kl.[asowej] szkoły powszech.[nej] w Koblinie, pow[.] Dubno, gdzie przebywałam do r. 1936. W roku 1936/37 byłam słuchaczką państw.[owego] wyższego kursu nauczyciels.[kiego] w Krakowie (grupa polski – historia). W r. 1937 wyszłam za mąż. W r[.] 1938 pracowałam jako nauczycielka w Iwaniu (szkoła 7 klas) koło Dubna, a w r[.] 1939 w Birczy pow. Dobromil.

Okres drugiej wojny imperialistycznej⁴ spędzałam w pow. Jarosław we wsi Rozbórz Okrągły, gdzie mąż pracował w charakterze nauczyciela, a ja miałam „przymusowy” urlop, jako mężatka pod okupacją hitlerowską. Dopiero w październiku 1944 zostałam zatrudniona w szkole powszech.[nej] 5 kl.[asowej] w Rozborzu Okrągłym, gdzie przebywałam do r[.] 1946. W tymże roku wyjechałam z rodziną do Prus Wschodnich, do Szczytna, gdzie do 15 XI 1946 r. pracowałam w szkole państwowej Nr. 1. Od 16 XI 1946 r. zaczęłam pracę w Państw.[owym] Lic.[eum] Pedagogicznym w Szczytnie, gdzie pracowałam do czasu jego przeniesienia się do Lidzbarka Warm.[ińskiego] do r. 1950⁵. W r. 1950–51 (do 17 września) pracowałam w Państw.[owym] Lic.[eum] Wychowawczyń Przedszkoli. We wrześniu 1951 r. wraz z rodziną przeniosłam się do Olsztyna, gdzie zostałam zatrudniona w charakterze nauczycielki w Państw.[owym] Lic.[eum] Pedag.[ogicznym]. Od marca – lipca 1951 przebywałam na Państw.[owym] Kur.[sie] Przyp[is]y[osobienia] Zaw[odowego] Naucz[ycieli] Szkół Średnich. Od tegoż czas[u] do obecnej chwili pracuję w Lic.[eum] Ped.[agogicznym] w Olsztynie i studiuję zaocznie w Państw.[owej] Wyższ.[ej] Szk.[ole] Pedagog.[icznej] w Warszawie [43, 44].

Uzupełnienia i sprostowania na podstawie materiałów Archiwum Państwowego w Olsztynie i źródeł innych

Zofia Aniela Przyszlakowska urodziła się w czwartek 14 maja 1908 roku w Brzeżanach w powiecie Brzeżany, województwo Tarnopol, w domu przy ulicy Siółko 39. Została ochrzczona w sobotę 16 maja 1908 roku w Parafii Obrządku Łacińskiego w Brzeżanach (księga chrztów, tom I D, s. 57, nr wpisu 65 [28]) przez księdza Karola Jastrzębskiego⁶.

³ Chodzi o I wojnę światową z lat 1914–1918.

⁴ Chodzi o II wojnę światową z lat 1939–1945.

⁵ Państwowe Liceum Pedagogiczne w Szczytnie otwarto 1 IX 1946 w budynku przy ul. Jana Kasprowicza 1 i funkcjonowało tutaj nie do 1950 roku, lecz do 31 VIII 1949, po czym przeniesiono je do Lidzbarka Warmińskiego. Organizatorem placówki i jej pierwszym dyrektorem był Emil Antoni Mysłowski (1895–1977).

⁶ Ks. kanonik Karol Jastrzębski (1882–1966) – polski duchowny rzymskokatolicki. W 1906 został wikarym i katechetą w Brzeżanach. W latach 1946–1948 był administratorem Bazyliki Metropolitalnej

Zarówno w „Ankiecie personalnej” z 30 marca 1953 [49], jak i w „Kwestionariuszu osobowym” z 29 października 1968 roku [15] Zofia Płocica umieściła Brzeżany w ZSRR, chociaż w 1908 roku znajdowały się one w granicach zaboru austriackiego, a w chwili sporządzania ankiet były częścią Ukraińskiej Socjalistycznej Republiki Radzieckiej. Wskazała w kwestionariuszu z 30 marca 1953 na narodowość polską, obywatelstwo polskie, pochodzenie mieszczańskie, stan cywilny – mężatka, stan rodziny – 2 dzieci.

Podanie przez Zofię Płocicę, że ma mieszczańskie pochodzenie społeczne, nie znajduje pełnego potwierdzenia. W sporządzonym odręcznie w języku łacińskim odpisie „Świadectwa urodzenia i chrztu” („Testimonium ortus et baptisimi” nr 13/36 [28]) jest bowiem napisane, że jej ojciec, Piotr Przyszlakowski, syn Jana i Franciszki Przyszlakowskich, był w tamtym czasie strażnikiem więziennym (łac. *custos carceris*) w Brzeżanach, a o zajęciu zawodowym matki, Franciszki Przyszlakowskiej (?–1943), córki Mikołaja Przyszlaka i Magdaleny Przyszlak z d. Kowalskiej, nic się nie wspomina, co sugeruje, że w tamtym okresie zajmowała się zapewne prowadzeniem domu i wychowaniem potomstwa. Z „Ankiety personalnej” Zofii Płocicy z 30 marca 1953 [55] wiadomo, że miała czworo rodzeństwa: trzy siostry i jednego brata. Bronisława Przyszlakowska została nauczycielką średniej szkoły zawodowej w Legnicy, Janina i Waleria pracowały początkowo w ubezpieczalni społecznej w Brzeżanach, a po wyzwoleniu również w urzędzie tego typu, ale już w Legnicy, brat zaś, Stanisław, przed 1939 służył jako oficer Wojska Polskiego II RP. To o niego przede wszystkim wypytywał polski aparat bezpieczeństwa zarówno Zofię Płocicę, jak i jej męża Michała Płocicę (1911–1976).

„Karta personalna” z 8 marca 1952 roku rzuca dodatkowe światło na rodzaj zajęcia rodziców Zofii Płocicy. W punkcie 9. napisała, że ma „pochodzenie drobno-mieszczańskie (rolnik)” [47]. Podała, że mąż, Michał Płocica, pracuje w KW PZPR w Olsztynie i zarabia miesięcznie 900 zł (punkt 16 b), a brat przebywa w Anglii (punkt 21). Z kolei z „Ankiety personalnej” z 30 marca 1953 roku w punkcie 6. – o pochodzeniu społecznym – widnieje zapis „matka – pochodzenie drobnomieszczańskie”, „ojciec – rolnik”. Siebie określiła Zofia Płocica w punkcie 7. jako „inteligencja pracująca” [49]. W punkcie 33. podała, że „Do 1939 matka zajmowała się gospodarstwem rolnym. Ojca straciłam wcześniej” i że w czasie okupacji Franciszka Przyszlakowska była gospodynią domową. W 1953 roku córka Zofii Płocicy, Maria, członkini ZMP, uczęszczała do klasy IX szkoły ogólnokształcącej w Olsztynie, a syn Andrzej do kl. I Szkoły Ćwiczeń przy Państwowym Liceum Pedagogicznym również w Olsztynie. W punkcie 12. znajomość języka niemieckiego określiła jako słabą, a ukraińskiego i rosyjskiego jako biegłą w mowie i piśmie. Natomiast w „Kwestio-

we Lwowie, następnie, aż do śmierci, duszpasterzem tej świątyni. Zmarł we Lwowie. Jest pochowany na Cmentarzu Janowskim. Rodzicami chrzestnymi Zofii Przyszlakowskiej byli: strażnik więzienny Józef Karczmarski i Anna Żółtańska.

nariuszu osobowym” z 29 października 1968 [15] w punkcie 12. napisała, że słabo zna języki ukraiński, rosyjski, niemiecki, biegle zaś – ukraiński; jest tutaj wewnętrzna sprzeczność: nie można zarazem słabo i biegle posługiwać się tym samym językiem. W „Karcie personalnej” z 8 marca 1952 zapisano w punkcie 28., że Zofia Płocica sympatyzuje z PZPR, a sama należy do Ligi Kobiet, Polskiego Czerwonego Krzyża, Ligi Przyjaciół Żołnierza i Towarzystwa Przyjaźni Polsko-Radzieckiej (punkt 29). Ankietowana wskazała w punkcie 34. na Antoniego Rudawskiego z Birczy jako na osobę, która może udzielić o niej referencji.

W „Ankiecie personalnej” z 30 marca 1953 Zofia Płocica w punkcie 27. tak napisała o swym bracie Stanisławie: „Brat zagranicą – oficer – w Anglii od 1939. (Nie wiem[,]) czym się zajmuje i do jakiej organizacji należał, gdyż nie miałam i nie mam z nim kontaktu” [52]. Więcej informacji o nim odnajduję w materiałach przechowywanych w Archiwum Państwowym w Olsztynie w teczce Michała Płocicy (sygn. 1141/8546 i 1253). Na przykład w piśmie skierowanym do Wydziału Kadr KW PZPR w Olsztynie z 27 XII 1951, Michał Płocica napisał m.in. „W ankiecie [z 30 I 1950] podałem, że za granicą znajduje się brat żony[,] Stanisław Przyszlakowski. Z żoną poznałem się na kursie nauczycielskim w Krakowie w roku 1936. Ślub wzięliśmy w roku 1937. Ze szwagrem spotkałem się po raz pierwszy w roku 1938 na wakacjach u teściowej w Brzeżanach (obecnie Ukraińska Republika), a drugi raz w tym samym roku w zimie w Birczy. Od tego czasu nie widzieliśmy się w ogóle. Brat żony służył w wojsku w Baranowiczach (oficer). Po klęsce wrześniowej był na terenach ZSRR, stamtąd dostał się do Anglii i tam przebywa. Dokładnego adresu oraz co robi, tego nie wiem ponieważ od 1939 roku w ogóle żadnego kontaktu z nim nie utrzymuję”. Z kolei z „Ankiety personalnej” Michała Płocicy z 30 XI 1972 można się dowiedzieć, że Stanisław Przyszlakowski, przebywając w Londynie, pracował jako zegarmistrz.

W „Kwestionariuszu osobowym” z 29 października 1968 roku [15] Zofia Płocica podała, że wykonuje zawód nauczycielki i jest kierowniczką szkolenia bibliotecznego, jej specjalność wyuczona, jak i wykonywana to historia oraz bibliotekoznawstwo. W punkcie 17. podała, że przed 1939 rokiem należała do ZHP i ZNP, a po wyzwoleniu – do ZNP. Z adnotacji w punkcie 19. wiadomo, że w czasie składania ankiety personalnej mieszkała w Olsztynie przy ulicy Ludwika Zamenhofs 6/4⁷. Dzięki pieczęci weryfikacyjnej kierownika Referatu Kadr odbitej na danym kwestionariuszu zachowała się informacja o numerze dowodu osobistego nauczycielki: ME 1799435. To obecnie jedyny, jak się zdaje, ślad po tym dokumencie.

Poniżej przedstawiam odpisy dokumentów, które wskazują na ścieżkę edukacyjną Zofii Przyszlakowskiej i Zofii Płocicy. Wszędzie zachowuję pisownię oryginalną.

⁷ We wniosku o przyznanie Złotej Odznaki „Zasłużonym dla Warmii i Mazur” z 1 X 1967 [25] jest podany inny adres: Bolesława Limanowskiego 41/7, co sugeruje, że przeprowadzka do budynku przy Ludwika Zamenhofs 6/4 musiała nastąpić po 24 IX 1967. Miejsce urodzenia, Brzeżany, zostały umieszczone tutaj w ZSRR.

Odpis świadectwa dojrzałości⁸

Państwowe Seminarium Nauczycielskie Żeńskie w Brzeżanach Nr 26. Rok 1927/28. Świadectwo dojrzałości. Przyszlakowska Zofia Aniela urodzona dnia 14 maja 1908 r[.] w Brzeżanach (powiat brzeżański, województwo tarnopolskie []) religii rzymsko katolickiej po ukończeniu 7 klasy szkoły powszechnej 7-klasowej w Brzeżanach w r[.] 1923 od roku 1923/24 do końca r. szk. 1927/1928 była uczennicą Państwowego Seminarium Nauczycielskiego Żeńskiego w Brzeżanach, sprawowała się w ciągu ostatniego roku szkolnego bardzo dobrze, zdawała seminarialny egzamin dojrzałości (pierwszy egzamin nauczycielski) po raz pierwszy jako uczennica i otrzymała stopnie następujące: z nauki religii bardzo dobry, z pedagogiki dobry, z praktyki pedagogicznej dostateczny, z języka polskiego dobry, z języka ruskiego dobry, z historii dobry, z nauki o Polsce współczesnej dostateczny, z biologii dostateczny, z higieny dostateczny, z rysunków bardzo dobry, z robót ręcznych dobry, z muzyki i śpiewu dostateczny, z ćwiczeń cielesnych dostateczny. Na tej podstawie Komisja Egzaminacyjna postanowiła wydać Przyszlakowskiej Zofii Anieli niniejsze świadectwo dojrzałości uprawniające do pełnienia obowiązków tymczasowej nauczycielki w szkołach powszechnych z językiem wykładowym polskim i ruskim. W czasie pobytu w seminarium nie pobierała stypendium. W Brzeżanach, dnia 16 maja 1928 r.

Przewodniczący Komisji Egzaminacyjnej Edward Ulszewski Dyrektor Seminarium Edward Ulszewski. Podpisy egzaminatorów: ks. Franciszek Woźny, Grabikowska Helena, Kamila Parowska, Wilhelmina Zadórecka, Janina Żelazkówna

Pieczęć z Godłem Państwa w otoku i napis: Państwowe Seminarium Nauczycielskie Żeńskie w Brzeżanach [12].

Odpis świadectwa praktycznego egzaminu dla nauczycieli publicznych szkół powszechnych

Państwowa Komisja Egzaminacyjna dla nauczycieli publicznych szkół powszechnych w Ostrogu [nieczytelne]/61 ow (Okrąg szkolny łucki Nr. 12/1932/33.

ŚWIADECTWO praktycznego egzaminu dla nauczycieli publicznych szkół powszechnych. Pani P r z y s z l a k o w s k a Zofja Aniela (dw. im.) urodzona dnia 14 maja 1908 r. w Brzeżanach (powiat brzeżański, województwo tarnopolskie) religii (wyznania) rzym.-kat., tymczasowa nauczycielka 1-klasowej publicznej szkoły powszechnej w Koblinie, (powiat dubieński, województwo wołyńskie), dopuszczona do praktycznego egzaminu na nauczycielkę publicznych szkół powszechnych po raz pierwszy zdała go w dniu 10. lutego 1933 roku na podstawie przepisów z dnia 14. grudnia 1928 r. (Dz. Urz. Min.W.R. i O.P. Nr 1, poz. 3) z wynikiem ogólnym b a r d z o d o b r y m. P. Przyszlakowska Zofja Aniela dw. im. uzyskała tem samem kwalifikacje zawodowe do ustalenia w publicznych szkołach powszechnych w myśl art. 7 Rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 6 marca 1928 r. (Dz. U. R. P. Nr. 23, poz. 258 i Nr. 53, poz.512).

⁸ Odpis odręczny sporządzony przez Zofię Płocicę zielonym atramentem. Sądząc na podstawie innych tego typu odpisów opatrzonych pieczęcią Państwowego Liceum Pedagogicznego w Olsztynie, dokument został przedstawiony do zatwierdzenia odpowiednim władzom 20 lutego 1953 roku.

W Koblinie, dnia 10. lutego 1933. L.S. Egzaminatorowie: J. Ciepielewski mp.

Podpis Inspektora szkolnego nieczytelny. Prezes Komisji Egzaminacyjnej: M. Gawuki mp.
Inspektor szkolny w Dubnie: mp. Podpis nieczytelny [10].

Odpis ukończenia Państwowego Wyższego Kursu Nauczycielskiego w Krakowie

Pieczęć okrągła z Godłem Państwa w otoku napis. Państwowy Wyższy Kurs Nauczycielski w Krakowie. Okrąg Szkolny Krakowski. Państwowy Wyższy Kurs Nauczycielski w Krakowie. N. 196. Rok szkolny 1936/37. Świadectwo. Pani Przyszlakowska Zofia Aniela urodzona dnia 14 maja 1908 r[.] w Brzeżanach (powiat Brzeżany, religii (wyznania) rzym. kat. Nauczycielka 1 klas.[owej] szkoły powszechnej w Koblinie w powiecie i obw. Dubno po przedstawieniu dowodów kwalifikacyj zawodowych, a mianowicie: świadectwa dojrzałości Państw.[owego] Seminar.[ium] Naucz.[ycielskiego] Żeńskiego w Brzeżanach Nr 26 z dnia 16.V.1928, świadectwa praktycznego egzaminu Komisji Egzaminacyjnej w Gołogu nad Horyniem 10./II 1933 L. 12 oraz 8[-]letniej służby w szkolnictwie w ciągu lat szkolnych 1928/1929 – 1935/36 a mianowicie w Koblinie przyjęta na Wyższy Kurs Nauczycielski w roku 1936, uczęszczała na Kurs rok jeden, wykonała przepisane prace i ćwiczenia oraz zdawała egzamin końcowy po raz pierwszy przed Komisją Egzaminacyjną i otrzymała następujące stopnie: Dział A z psychologii i pedagogiki z dydaktyką bardzo dobry. Dział B. z języka polskiego bardzo dobry z literatury polskiej bardzo dobry z historii bardzo dobry. Ogólny wynik bardzo dobry. Z historii sztuki, śpiewu, jako przedmiotu nadobowiązkowego (w zmniejszonym zakresie) Pani Przyszlakowska Zofia Aniela otrzymała na Kursie stopień bardzo dobry. Pani Przyszlakowska Zofia w myśl § 22 Regulaminu Wyższych Kursów Nauczycielskich (Dz. Urz. Min. W. R. i O. P. z roku 1928 Nr 9 poz. 154) została zwolniona od egzaminu ustnego z wszystkich przedmiotów. Nadto Pani wykazała, że przedmiotów grupy --- może uczyć w języku --- Pani Przyszlakowska Zofia w czasie pobytu na Wyższym Kursie Nauczycielskim korzystała z urlopu płatnego za zwrotem kosztów zastępstwa ratami i zobowiązała się do pracy nauczycielskiej w ciągu trzech lat od daty ukończenia Wyższego Kursu Nauczycielskiego w szkolnictwie państwowym lub publicznym na stanowisku wyznaczonym przez władze szkolne. Świadectwo powyższe daje Pani Przyszlakowskiej Zofii Anieli kwalifikacje dodatkowe, przewidziane w art. 15 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 6. marca 1928 r[.] o kwalifikacjach zawodowych nauczycieli szkół powszechnych (Dz. Urz. R.P. Nr. 28 poz. 258 i Nr. 53 poz. 512) W Krakowie dnia 19 czerwca 1937 r. Członkowie Komisji Egzaminacyjnej: Dr W. Styrylski, Dr. Cichocki, Bolesław Wallek Walewski Dr. Seweryn Tadeusz, Dr. Matuszelewicz. Przewodniczący Komisji Egzaminacyjnej: Dr Wł. Kabasiński. Dyrektor (kierownik Kursu) Dr Gluth Marian. Pieczęć okrągła z Herbem Państwa w otoku napis: Państwowy Wyższy Kurs Nauczycielski w Krakowie [11].

Opinia Jana Majewskiego, dyrektora III LO w Olsztynie⁹

⁹ Identyczne zdania znajdują się w uzasadnieniu wniosku o przyznanie Zofii Płocicy Złotej Odznaki „Zasłużonym dla Warmii i Mazur” (1 X 1967) [26], stąd wniosek, że opinia dyrektora Jana Majewskiego [9] była wcześniejsza i została wykorzystana w całości we wspomnianym wniosku.

Ob. Zofia Płocica jest nauczycielką od roku 1928. W III Liceum Ogólnokształcącym pracuje od 1 września 1964 roku. Jako nauczycielka historii w bardzo trudnych warunkach przygotowała młodzież do egzaminu dojrzałości. Organizowała bezinteresownie konsultacje i syntezę materiału nauczania.

W roku szkolnym 1964/65 organizowała bibliotekę szkolną i skatalogowała około 4.000 pozycji. Zainteresowała młodzież czytelnictwem prasy codziennej, tygodników młodzieżowych i społeczno-literackich. W okresie remontu szkoły osobiście dwukrotnie przenosiła księgozbiór do innych pomieszczeń. Nigdy nie liczy się z godzinami pracy, lecz z potrzebami szkoły.

Ob. Płocica pełni obowiązki kierownika sekcji bibliotek w Okręgowym Ośrodku Metodycznym¹⁰ [9].

W czwartek 12 sierpnia 1937 roku Zofia Przyszlakowska wyszła za mąż za Michała Płocicę, wtedy – pedagoga, którego poznała na Państwowym Wyższym Kursie Nauczycielskim w Krakowie w roku szkolnym 1936/1937, później – podinspektora szkolnego w Nidzicy, Szczytnie i Biskupcu oraz zasłużonego dla regionu wizytatora okręgowego olsztyńskiego Kuratorium Okręgu Szkolnego i działacza partyjnego PZPR. Narzeczeni wzięli ślub w kościele parafialnym panny młodej w Brzeżanach. Kawaler był wtedy zameldowany w Zarzeczu, powiat Jarosław. Dane szczegółowe o tym wydarzeniu można znaleźć w świadectwie zawarcia związku małżeńskiego („Testimonium copulationis”, tom III B, [29]) sporządzonym w języku łacińskim. Aktu dopełnił ówczesny proboszcz ks. Jan Bas¹¹. Świadcami byli Michał Wiszniewski i Włodzimierz Przyszlakowski¹². Z tego związku urodziło się dwoje dzieci: córka Maria Anna (14 X 1938 w Birczy) oraz Andrzej Stanisław (6 V 1945 w Rozborzu Okrągłym). Obydwoje uczęszczali do olsztyńskich szkół. Maria w okresie 1946–1950, tj. do chwili wyjazdu ze Szczytna, musiała chodzić do Publicznej Szkoły Powszechnej nr 1 lub nr 2 w Szczytnie, a Andrzej – do szczycieńskiego przedszkola. Z „Ankiety personalnej” Michała Płocicy z 30 XI 1972 wiadomo, że Maria Anna Płocica uzyskała tytuł magistra inżyniera i w tamtym okresie pracowała w Technikum Chemicznym w Olsztynie; należała do PZPR. Z kolei Andrzej Stanisław Płocica, także magister inżynier, znalazł zatrudnienie w Zakładzie Mikroelektroniki Hybrydowej w Warszawie; był bezpartyjny.

Przebieg nauki i zatrudnienia Zofii Płocicy, zweryfikowany dzięki dokumentom archiwalnym, różni się miejscami od zapisów w jej życiorysie [43, 44] i przedstawia się ostatecznie następująco (punktem wyjścia są dane zawarte w ankiecie [45]):

- 1) **1918–1924** – nauka w 7-klasowej Publicznej Szkole Powszechnej w Brzeżanach.

¹⁰ Obowiązki te pełniła Zofia Płocica w okresie od 1 I do 31 grudnia 1964 za co otrzymywała z olsztyńskiego kuratorium dodatek specjalny w wysokości 360 zł miesięcznie [20].

¹¹ Ks. Jan Bas (1911–1976) – polski duchowny rzymskokatolicki, kapelan Wojska Polskiego. Między 1935 a 1941 jako wikariusz diecezji lwowskiej posługiwał w Brodach i Tarnopolu.

¹² Włodzimierz Przyszlakowski nie był rodzonym bratem Zofii Przyszlakowskiej, ale mógł być bratem stryjecznym.

- 2) **1924–1928** – nauka w Państwowym Seminarium Nauczycielskim Żeńskim w Brzeżanach. W życiorysie Zofia Płocica podała błędnie, że tę szkołę ukończyła w 1927 roku.
- 3) **1 IX 1928 – 30 VI 1936** – tymczasowa, następnie stała nauczycielka 1-klasowej Publicznej Szkoły Powszechnej w Koblinie, powiat Dubno.
- 4) **1 VII 1936 – 31 VIII 1937** – urlop płatny na studia na Państwowym Wyższym Kursie Nauczycielskim w Krakowie. W „Karcie personalnej” z 8 III 1952 jest inaczej: 1 IX 1936 – 30 VI 1937 [48].
- 5) **1 IX 1937 – 1 VIII 1938** – nauczycielka 7-klasowej Publicznej Szkoły Powszechnej w Iwaniu koło Dubna. W „Kwestionariuszu osobowym” z 29 X 1968 jest mowa o szkole 8-klasowej [15]. W „Karcie personalnej” z 8 III 1952 jest inaczej: 1 IX 1937 – 31 VIII 1938 [48].
- 6) **1 IX 1938 – 30 IX 1939** – nauczycielka Publicznej Szkoły Powszechnej w Birczy, powiat Dobromil. W „Karcie personalnej” z 8 III 1952 jest inaczej: 1 IX 1938 – 1 IX 1939 [48]. W „Kwestionariuszu osobowym” z 29 X 1968 mówi się o szkole 7-klasowej [15].
- 7) **1 IX 1939 – 1 X 1944** – przymusowa przerwa w etatowej pracy nauczycielskiej w okresie okupacji i pobyt w powiecie jarosławskim we wsi Rozbórz Okrągły; aktywny udział w tajnym nauczaniu.
- 8) **1 X 1944 – 30 VI 1945** – nauczycielka 5-klasowej Publicznej Szkoły Powszechnej w Rozborzu Okrągłym, powiat Jarosław.
- 9) **1 VII 1945 – 30 VI 1946** – kierowniczką 5-klasowej Publicznej Szkoły Powszechnej w Rozborzu Okrągłym, powiat Jarosław. W „Kwestionariuszu osobowym” z 29 X 1968 jest tylko jeden okres pracy w Rozborzu Okrągłym – 1944–1946 – i jest mowa o szkole 7-klasowej [15]. W „Karcie personalnej” z 8 III 1952 jest inaczej: 4 X 1944 – 31 VIII 1946 [48].
- 10) **1 IX 1946 – 15 XI 1946** – nauczycielka Publicznej Szkoły Powszechnej nr 1 w Szczytnie. Fakt bycia nauczycielką w tej szkole, ujęty przez Zofia Płocicę w życiorysie [43, 44], został pominięty w „Kwestionariuszu osobowym” z 29 X 1968 [15], a okres IX–XI 1946 pojawił się w „Ankiecie personalnej” z 30 III 1953 [54]. W „Karcie personalnej” z 8 III 1952 jest jeszcze inaczej: 1 IX 1946 – 31 VIII 1951 jako czas pracy w Państwowym Liceum Pedagogicznym w Szczytnie [48].
- 11) **1 VII 1946 – 15 IX 1946 / 16 XI 1946 – 1948** – nauczycielka Państwowego Liceum Pedagogicznego w Szczytnie. Pierwszy zapis figuruje w ankiecie [45]. Z kolei w „Kwestionariuszu osobowym” z 29 X 1968 jest podany inny okres: 16 XI 1946 – 1948 [15] i to jest chyba najpewniejsza cezurą.
- 12) **1947** – słuchaczka kursu bibliotekarskiego w Nałęczowie [46].
- 13) **1948 – 30 IX 1950** – nauczycielka Państwowego Liceum dla Wychowawczyń Przedszkoli w Szczytnie. Lata 1948–1950 są podane w „Kwestionariuszu

osobowym” z 29 X 1968 [15]. Józef Knotz, kierownik Wydziału Oświaty PWRN w Olsztynie, pismem z XI 1950 (Os.-24103/50) poinformował Zofię Płocicę o udzieleniu jej zniżki w liczbie 8 godzin nauki tygodniowo, by umożliwić pełnienie obowiązków kierownika biblioteki tej szkoły na czas od 1 III do 30 VI 1950 [40].

- 14) **16 IX 1950** – prośba skierowana do Wydziału Oświaty PWRN w Olsztynie o przeniesienie ze Szczytna do Olsztyna [42]. W odpowiedzi Józef Knotz kierownik Wydziału Oświaty PWRN w Olsztynie, pismem z 22 XI 1950 (Os.-19145/50/CM) poinformował zainteresowaną, że zostaje przeniesiona z dniem 1 X 1950 „na stanowisko nauczycielki do Liceum Pedagogicznego T.P.D. w Olsztynie” [36]. Pismo z PWRN było formalnie spóźnione, a prawo działało wstecz. Z pisma dyrektorki Państwowego Liceum dla Wychowawczyń Przedszkoli w Szczytnie, Sabiny Mesojed, z 2 XII 1950 (sygn. 1127/50), skierowanym do Wydziału Oświaty PWRN w Olsztynie, wynika, że w tym czasie Zofia Płocica pracowała już w Państwowym Liceum Pedagogicznym w Olsztynie [34].
- 15) **1 IX 1949 – 31 VIII 1950** – nauczycielka historii w Szkole Ogólnokształcącej stopnia Licealnego w Szczytnie. Brak tej informacji w „Kwestionariuszu osobowym” z 29 X 1968 [15].
- 16) **1 X 1950 – 31 VIII 1954** – nauczycielka Państwowego Liceum Pedagogicznego TPD w Olsztynie. W „Kwestionariuszu osobowym” z 29 X 1968 jest inny zapis: 1950–1954 [15]. W „Karcie personalnej” z 8 III 1952 – jeszcze inaczej: nauczycielka Państwowego Liceum Pedagogicznego w Olsztynie od IX 1951 [48].
- 17) **III-VII 1951** – słuchaczka Państwowego Kursu Przystosowania Zawodowego Nauczycieli Szkół Średnich w Łodzi. W „Kwestionariuszu osobowym” z 29 X 1968 jest inny zapis: I 1951 – VI 1951 [15]. W piśmie Antoniego Bąka, ówczesnego kierownika Oddziału Spraw Osobowych Wydziału Oświaty PWRN w Olsztynie, z 31 III 1951 (Os. 8/145/51) jest podany okres udzielenia urlopu płatnego: 5 III – 30 VI 1951 [30, 31]. W podaniu Zofii Płocicy z 12 III 1951 do Wydziału Oświaty PWRN w Olsztynie figuruje inny czas w prośbie o urlop bezpłatny: 5 III – 31 VII 1951 [32]. Tak czy inaczej, podanie było formalnie spóźnione, ponieważ cezura dolna to 5 III 1951, a pismo trafiło do Wydziału Oświaty dopiero 15 III 1951, decyzję zaś wydano 31 III 1951.
- 18) **1951** – studia zaoczne w Państwowej Wyższej Szkole Pedagogicznej w Warszawie. W „Kwestionariuszu osobowym” z 29 X 1968 jest inny zapis: 1952–1954: studia 2-letnie zaoczne przy PWSP [15].
- 19) **1 IX 1954 – 31 VIII 1964** – nauczycielka I LO w Olsztynie.
- 20) **1964–1968** – Okręgowy Ośrodek Metodyczny. Taki zapis jest w „Kwestionariuszu osobowym” z 29 X 1968 [15].
- 21) **1 IX 1964 – 31 VIII 1970** – nauczycielka III LO w Olsztynie [1, 15].

- 22) **1 IX 1970** – przejście na emeryturę. 14 kwietnia 1970 prof. Zofia Płocica złożyła do Wydziału Oświaty dla miasta Olsztyna i powiatu olsztyńskiego w Olsztynie, za pośrednictwem dyrekcji III LO w Olsztynie, zawiadomienie o zamiarze przejście na emeryturę od 1 września 1970 roku. Jednocześnie zainteresowana poprosiła o „zapewnienie [jej] nauczania historii od 1.IX.1970 r[.] w niepełnym wymiarze (10 godzin tygodniowo) w I Liceum Ogólnokształcącym im. Adama Mickiewicza w Olsztynie” [7]. Na tej podstawie Jan Jaszczuk, ówczesny inspektor szkolny, rozwiązał z nią stosunek służbowy z dniem 31 sierpnia 1970 (pismo z 27 maja 1970, WO-VI-11/f/26/70) [4].
- 23) **1 IX 1970 – 31 VIII 1971** – nauczycielka I LO w Olsztynie (emerytka, niepełny wymiar godzin) [2].

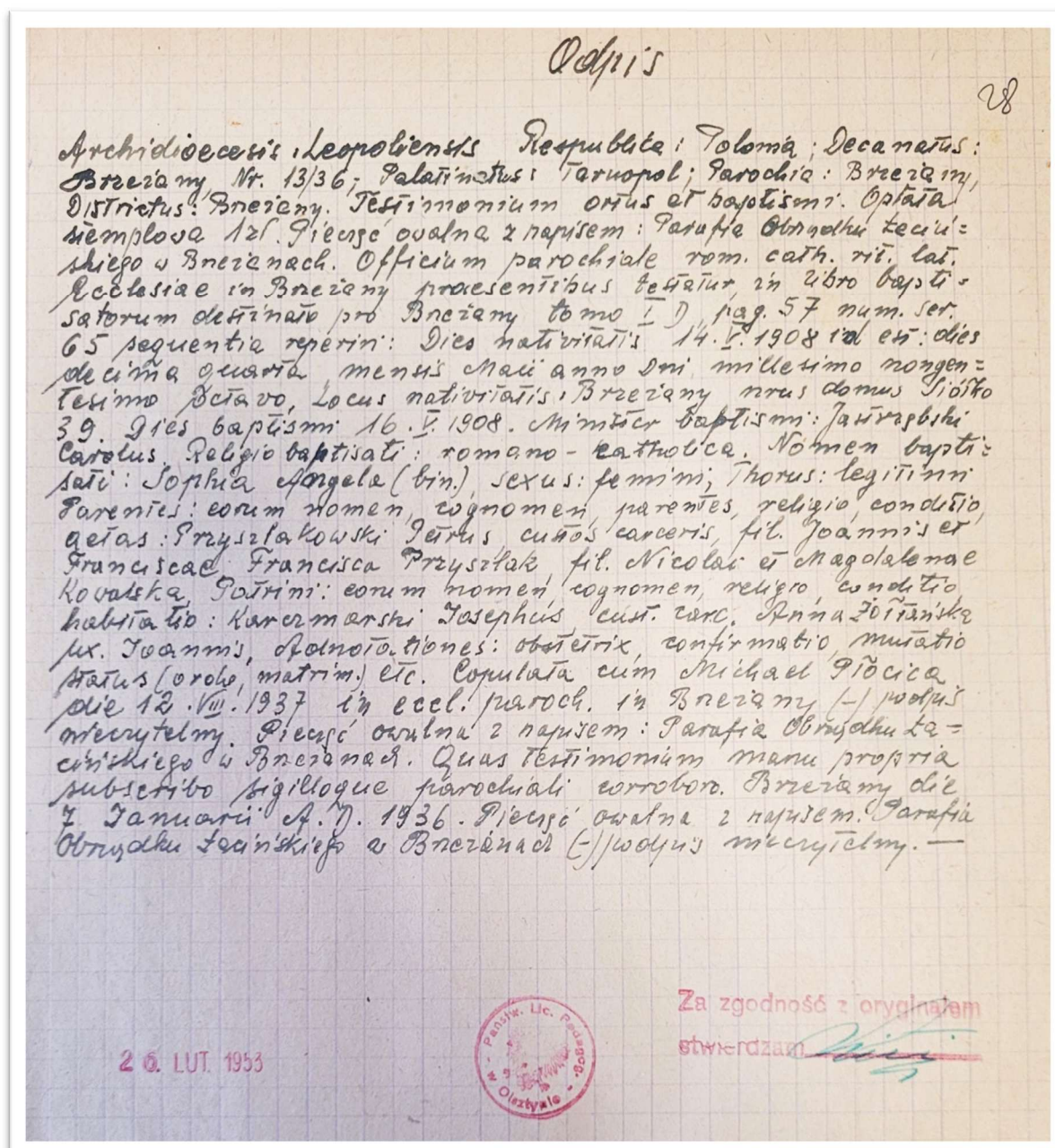
Z przedstawionych informacji wynika, że Zofia Płocica nie ukończyła studiów magisterskich. Do końca życia pozostała bezpartyjna, chociaż pracowała w środowisku, w którym presja na wstępowanie do szeregów PZPR mogła być znaczna. W ciągu wieloletniej aktywności pedagogicznej (1928–1970) otrzymała kilka zaledwie odznaczeń, o których mi wiadomo, potwierdzających jej wkład w edukowanie dzieci i młodzieży. Były to:

- 1) Odznaczenie za pracę w szkolnictwie (1930),
- 2) Odznaczenie za pracę w szkolnictwie (1948),
- 3) Złota Odznaka „Zasłużonym dla Warmii i Mazur” (1967).

Prof. Zofia Płocica zmarła w niedzielę 19 maja 1985 roku w Olsztynie, tuż po 77. rocznicy urodzin (14 maja 1908). Została pochowana we wspólnej mogile z mężem Michałem Płocicą na cmentarzu komunalnym w Olsztynie przy ulicy Poprzecznej (kwatera 2A, rząd 6, numer grobu 24).

ANEKS FOTOGRAFICZNY

RODZINA

Ryc. 1. Odpis świadectwa urodzin i chrztu Zofii Anieli Przyszlakowskiej [28].

Źródło: Archiwum Państwowe w Olsztynie

Życiorys

Urodziłam się dnia 14. maja 1908 roku w Birczanach w wojew. tarnopolskiej. Rodzice moi - młodzi, zajmujący się gospodarką rolną - pracowali bardzo ciężko, by móc wygłosić i wykształcić się cioto dzieci, dlatego im średni wykształcenie. Pierwsza wojna imperialistyczna przekształciła mi i normalnym uczeniu się, które stopniowo od r. 1918 zaczęłam słuchać do 4. klasy szkoły powszechnej żeńskiej, której ukończyłam w r. 1924 i tamże pojępionym. W tymże roku zostałam przyjęta do państw. seminarium nauczycielskiego żeńskiego w Birczanach, które ukończyłam w r. 1925. W tymże roku zostałam od września nauczycielką 1. kl. szkoły powszech. w Korbówce, pow. Dubno, gdzie przebywałam do r. 1936. W roku 1936/37 byłam słuchaczką państw. 3. letniego kursu nauczycielskiego w Korbówce (grupa polski - hiszpański) W r. 1937 wyjechałam ramyż: W r. 1938 pracowałam jako nauczycielka w Jarosławiu (szkoła 7 klas) w Dubno, a w r. 1939 w Birczy pow. Dobosze. Osiem miesięcy wojny imperialistycznej spędziłam w pow. Jarosław w m. Korbówce Okręgowej, gdzie mogłam pracować i słuchać lekcji nauczycielskich, a ja miałam "przymusowy" odpoczynek pod okupacją hitlerowską. Następnie w październiku 1944 roku zostałam zatrudniona w szkole powszech. 5 kl. w Korbówce Okręgowej, gdzie przebywałam do r. 1946. W tymże roku wyjechałam z rodziną do Polesia Kiełkowskiego.

Ryc. 2. Pierwsza strona życiorysu napisanego odręcznie przez Zofię Przyszlakowską [43].

Źródło: Archiwum Państwowe w Olsztynie

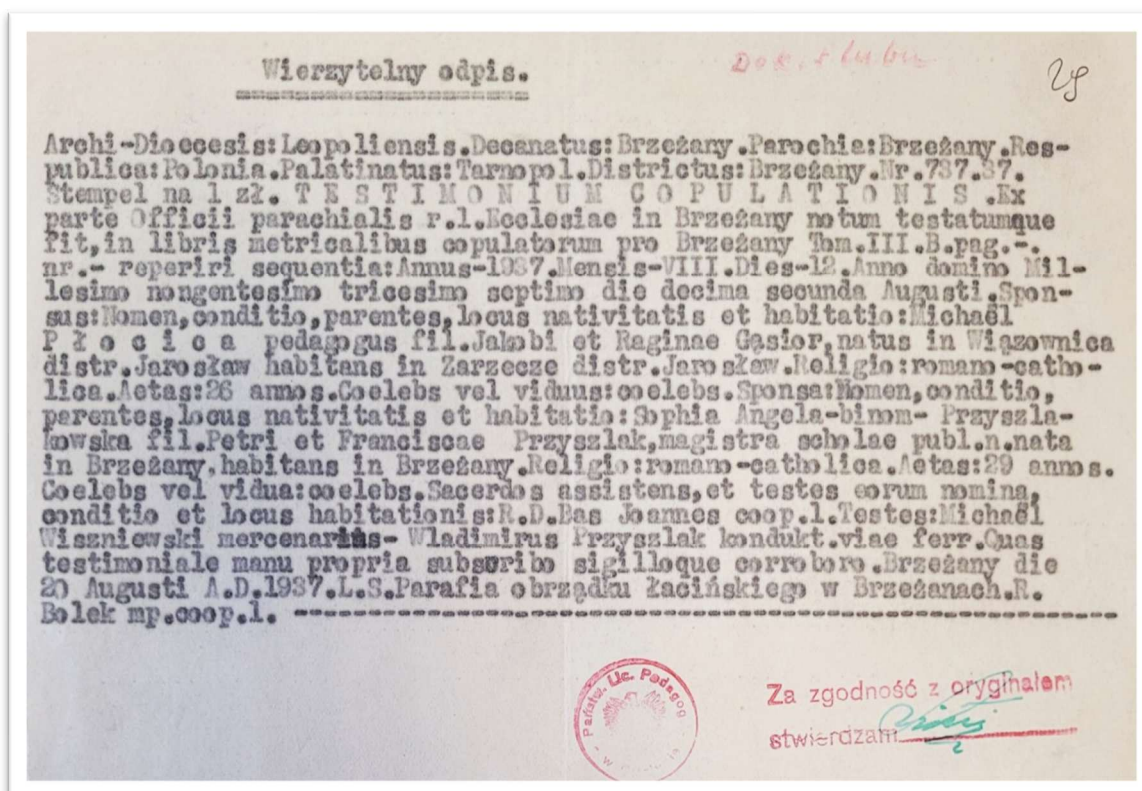
44

do szkoły, gdzie do 15. II 1946 r. pracowała w szkole
 podstawowej. Od 16. II 1946 r. rozpoczęła pracę naucz.
 w Państw. Śred. Pedagogicznym w Łodzi, gdzie pracowała
 do czasu jego przeniesienia się do Łódzkiego Wzrostu. Od r.
 1950. II r. 1950 - 51 (do 17 września) pracowała w Państw.
 Śred. Wyższej Pedagogii. We wrześniu 1951 r. wraz
 z rodziną przeniosła się do Olsztyna, gdzie została
 zatrudniona w charakterze nauczycielki w Państw.
 Śred. Pedog. Od marca - lipca 1951 przebywała na
 Państw. Kurs. Przyg. Zaw. Stanc. Szkół Średnich, od
 tego czasu do obecnej chwili pracuje w Śred. Ped.
 w Olsztynie i prowadzi zajęcia w Państw. Wyżs.
 Szk. Pedagog. w Warszawie.

Zofia Przyszlakowska

Ryc. 3. Druga strona życiorysu napisanego odręcznie przez Zofię Przyszlakowską [44].

Źródło: Archiwum Państwowe w Olsztynie

Ryc. 4. Odpis świadectwa zawarcia związku małżeńskiego przez Zofię Anielę Przyszłakowską z Michałem Płocicą [29].

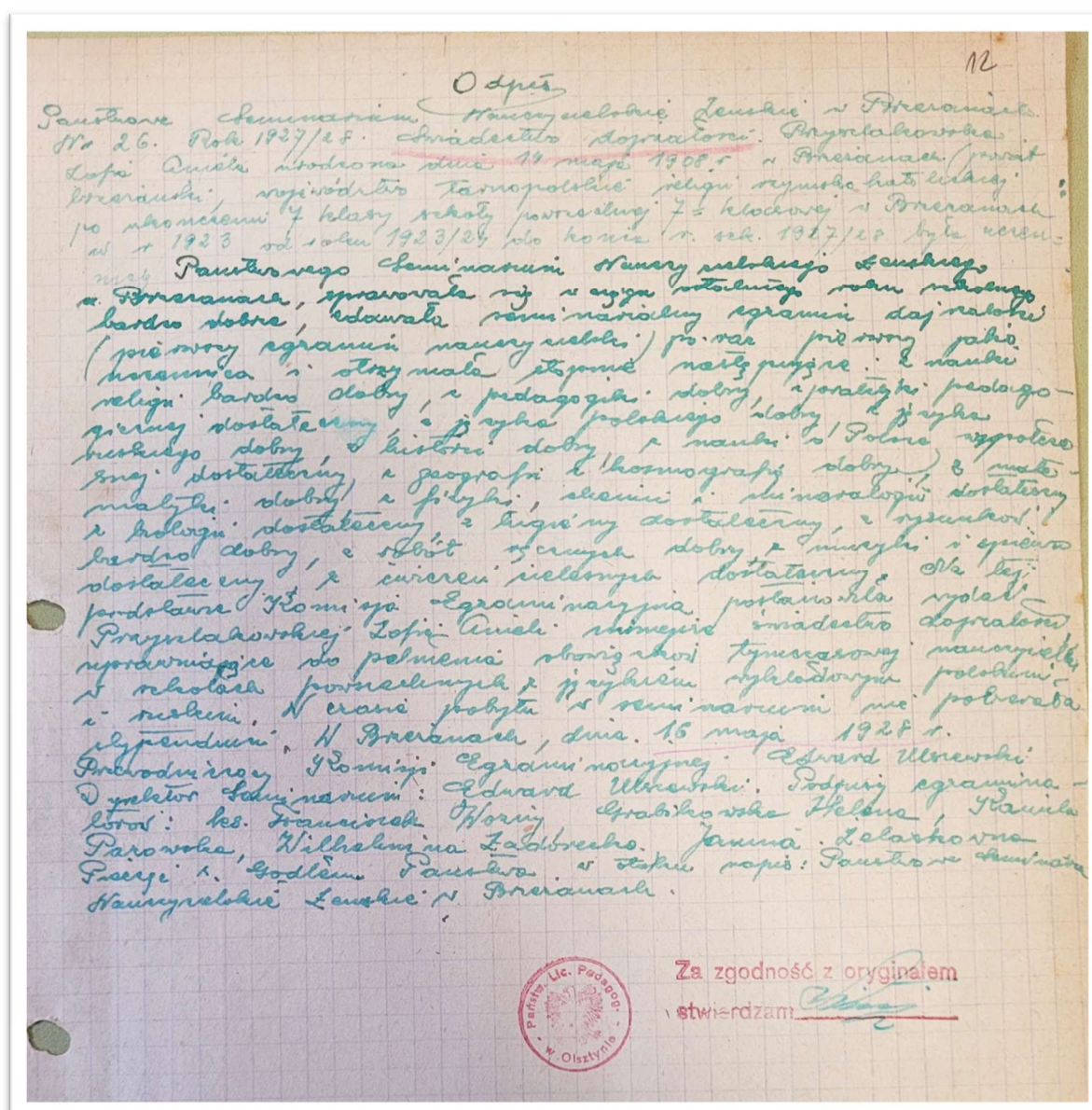
Źródło: Archiwum Państwowe w Olsztynie

Ryc. 5. Michał Płocica (1911-1976)

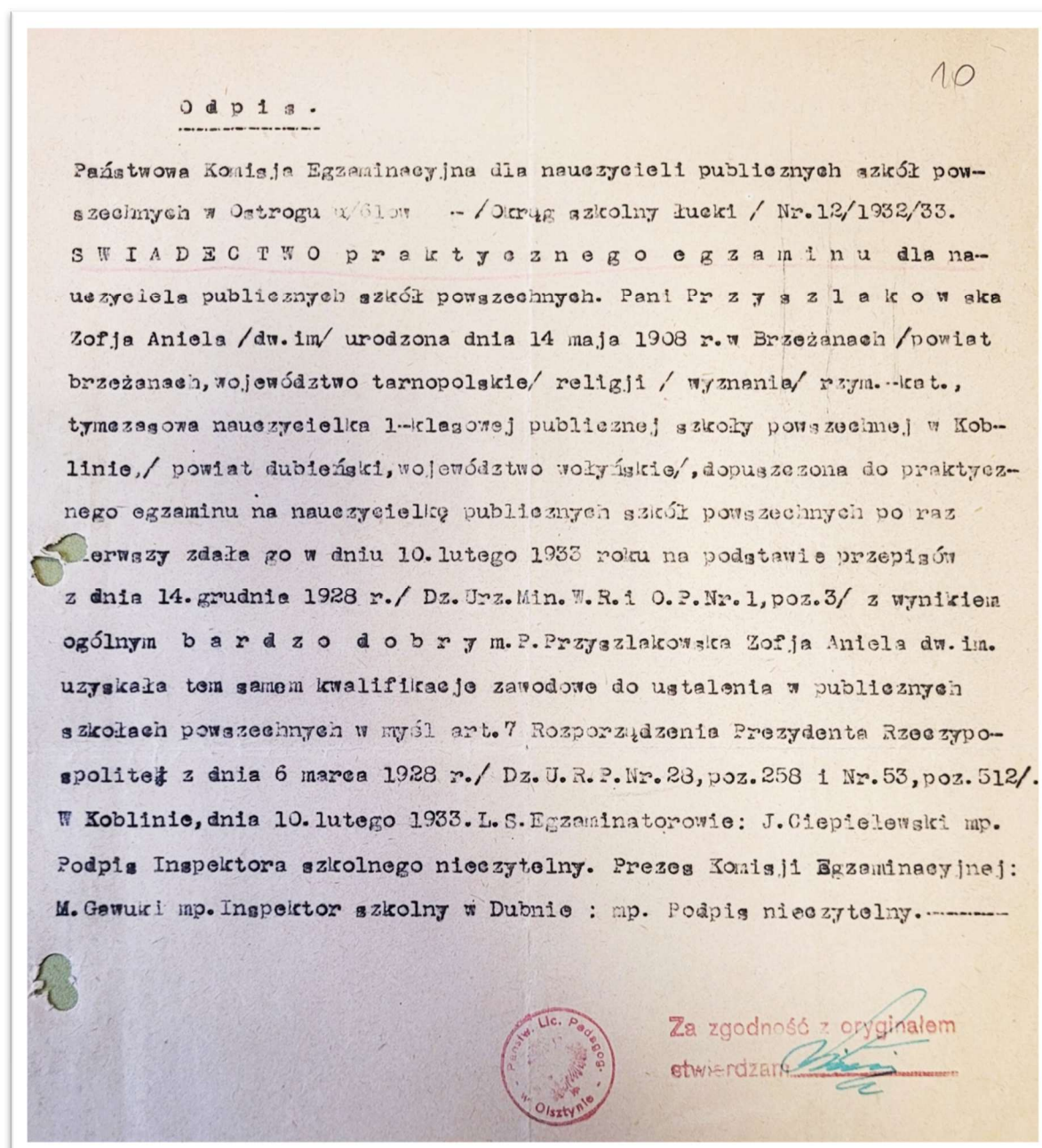
Źródło: Archiwum Państwowe w Olsztynie

EDUKACJA

Ryc. 6. Odpis świadectwa dojrzałości Zofii Przyszlakowskiej (Brzeżany, 1924) [12].

Źródło: Archiwum Państwowe w Olsztynie

Ryc. 7. Odpis świadectwa praktycznego egzaminu dla nauczycieli publicznych szkół powszechnych (Dubno, 1933) [10].

Źródło: Archiwum Państwowe w Olsztynie

Z ŻYCIA SZKOŁY

**Ryc. 9. Grono pedagogiczne I LO w Olsztynie w czasie przerwy (1961).
Druga od prawej stoi prof. Zofia Płocica.**

Źródło: Archiwum I LO w Olsztynie¹³

¹³ Dziękuję Pani Jolancie Skrzypczyńskiej, kuratorce olsztyńskiego Kuratorium Oświaty, za pomoc w nawiązaniu kontaktu z Panią profesor Elżbietą Kucharską, emerytowaną nauczycielką matematyki w I LO w Olsztynie, która rozpoznała na tym zdjęciu prof. Zofię Płocicę.

Ryc. 10. Grono pedagogiczne I LO w Olsztynie w czasie pracy (1961).
Na dole fotografii siedzi bokiem (najprawdopodobniej) prof. Zofia Płocica.

Źródło: Archiwum I LO w Olsztynie

MIEJSCE SPOCZYNKU

Ryc. 11. Widok mogiły Zofii i Michała Płociców na cmentarzu komunalnym w Olsztynie.

Źródło: <https://msipmo.olsztyn.eu/zck/imapsrv/filerep/osipRepPliki/37776/view>

Ryc. 12. Tablice inskrypcyjne na mogile Zofii i Michała Płociców.

Źródło: <https://msipmo.olsztyn.eu/zck/imapsrv/filerep/osipRepPliki/37776/view>

*Archiwalny materiał kadrowy zeskanowała dr Dominika A. Myślak
Biogram napisał i całość opracował dr hab. Grzegorz Ojcewicz*